DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,
DE

NATURA MORBORUM MEDICATRICE,

Quam,
AUSPICE DEO PROPITIO,
Et Consensu atque Auctoritate Gratiosæ Facultatis Medicæ,
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,
PRÆSIDE

DN. D. MICHAELE ALBERTI,
SACR. MAJ. REG. BORUSS. AULICO ET CONSIST. MAGDEB. CONSILIARIO, MED. ET PHILOS. NATUR. PROFESSORE PUBL. ORDIN. ACAD. NAT. CUR. COLLEGA, SOCIET. REG. BORUSS. SCIENT. SODALI, ETC.
DN. DECANO H. T. SPECTATISSIMO,
Domino Patrono, Præceptore ac Promotore suo omni honoris cultu prosequendo,

PRO GRADU DOCTORIS,
SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS DOCTORALIBUS LEGITIME IMPETRANDIS,
HORIS LOCOQVE CONSVETIS,
ANNO MDCCXXIX. D. AUGUST.
Publicæ ac placidæ eruditorum ventilationi subjiciet
RESPONDENS

JOH. FRIDERICUS KEYSLER,
THURNAV. FRANCUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
TYPIS JOH. CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.

PROOEMIUM.

VEnerandæ antiquitatis meditationes, adſerta & inventa haud promiſcue & ludicre contemni & rejici debent; *multa enim egerunt, qui ante nos fuerunt, ſed non peregerunt, ſuſpiciendi tamen ſunt*, dixit *Seneca Ep.64.* quo loco ſapiens hic Philoſophus etiam profitetur: *Si etiam omnia a veteribus inventa eſſent, hoc ſemper novum erit, uſus & inventorum ab aliis ſcientia & diſpoſitio:* hinc illis, quibus veterum inventa & adſerta cognita ſunt, facile innoteſcit, quam ſæpe recentiores dogmata quædam novis quidem & ſplendidis verborum ornamentis ac curioſitatum lenociniis proferant, rem ipſam vero ſive adſertum ab antiquitate hauſerant, ſibique ludicre & infrunite tribuerant: quam ob rem etiam accidit, ut veterum veritates variis contumeliis affligantur, novaque quædam commenta eximiis elogi-

is declamentur & extollantur: Notatu itaque dignum est *Plinii* effatum in *Præf. ad Vespasianum: Res sane ardua est, vetustis novitatem dare, novis auctoritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubiis fidem, omnibus vero Naturam & Naturæ sua omnia:* Quare antiquitati promerita manet laus & commendatio, quæ glaciem in multis arduis scrutationibus fregit, imo aliquando nonnullis suis erroneis meditationibus, opus ita allevavit, ut posteritas ad firmiores certitudines pertingere potuerit: huc itaque quadrant *Bartholini* verba *Cent. 3. Ep. 50. p. 209. Plura in antiquorum scriptis latent, quæ negliguntur, quia a paucis veteres leguntur, quod dolendum, quippe multi hoc seculo curiosi esse volunt, rerum novarum cupidi, pauci eruditi:* Et sane durum ac temerarium est judicium, quod profert *Tschirnhausen* in der Anleitung zur *Mathesi* und *Physica* *p. 30.* ubi pro salvanda theoria mechanica hisce utitur verbis: Wann in allen dergleichen Büchern, (videlicet novis mechanicis) pura figmenta vorhanden, so wären sie dannoch viel nützlicher zu lesen, als alle der Alten ihre Gedancken circa res naturales. Et quamvis sub accremento temporum scientiæ, observationes & experimenta eximia fecerint incrementa, majoris tamen considerationis & existimationis veteres esse reputo, qui aut prima initia, aut prima incrementa veritatum fecerunt & jecerunt, quibus vestigiis posteriores facilius insistere potuerant: accedit etiam, quod veteres non præconceptis opinionibus in multis argumentis obruti & obcœcati, sed simplici ac sincero ordine & modo subjecta & objecta scientiæ huma-

humanæ contemplati fuerint; dum viciſſim hodiernis ævis nova, curioſa, ſpecioſa, jucunda & externos præcipue ſenſus, aut phantaſiam etiam delectantia & delinientia ſæpe deſiderantur: inde ſæpe obſervatur quanto faſtu & quali arrogantia & oſtentatione nova inventa declamentur & quam altis ſuperciliis antiquorum dogmata quidam interdum intueantur, aut plane contemptui habeant: interea in utroque peccant & illi qui antiquioribus omnia & qui iisdem nihil tribuunt, ſicut v. g. *Bernhardus Langwedelius in defenſione Hippocratis*, nimium hunc Senem extollit, *Georg. Frider. Laurentius* vero contra illum *in exercitationibus* ſuis nimium Hippocratem rejicit. Inter alias meditationes, antiquioribus Philoſophis & Medicis uſitatas, celebris eſt doctrina de *Natura*, quæ multis valde intricata, ſpinoſa, difficilis variisque contradictionibus expoſita eſſe videtur: interim in ſcrutinio Naturæ multi aſſidui & operoſi fuerunt, ſiquidem effectus, producta & phænomena Naturæ plurimorum oculos & mentes in ſe alliciunt, ut propterea *Plinius* elocutus ſit, quod *in contemplatione naturæ, nil ſupervacuum videri poſſit: Lib. 29. c. 4.* & *Galenus de uſ. part. Lib. 15. c. 6.* exclamavit, *omnia naturæ opera ſunt admiranda.* Propterea in Naturæ opera antiquiſſimi Philoſophi & Medici multa animi adplicatione ſcrutati ſunt: Quoniam etiam Naturæ Regnum vaſtiſſimum & locupletiſſimum eſt, ita haud unius vitæ labor eſt ſingula rimari, aut tantum ſuperficiales quasdam disquiſitiones illorum objectorum & ſubjectorum inſtituere: Et dum *Medicus* ſeorſim *Naturæ Miniſter* nominatur,

natur, ita præcipuum illius officium eſt, ut Hominis Naturam rite cognoſcat & perite tractet, imo ex reliquo ampliſſimo Naturæ campo univerſali conferat, ordinet & applicet, quæ ad Naturæ humanæ uſum & emolumentum pertinent: etenim tanta inter Macrocoſmum & Microcoſmum eſt Harmonia, ut varia ſubſidia & remedia, Naturæ humanæ proficua, ex reliquo univerſali naturæ theſauro proveniant: Si itaque in cognitione Naturæ humanæ Medicus dubius eſt, tunc varia inde connexa damna proveniunt: Proinde in foro medico magna ſæpe & mirabilia prædicata & effata de Natura humana circumferuntur, ut propterea conſultum ſit judicioſe circumſpicere, quænam realia & vera talia ſint attributa & cui nam cauſæ eadem competant, ne vel frivole de non ente quædam prædicentur, neve prædicata quædam in congruis cauſis adſcribantur, neque cauſæ quædam excogitentur, quæ in exiſtentia rerum haud deprehenduntur, neque denique ſecundariæ & inſtrumentales pro principalibus & activis declarentur cauſis, quales tamen tantis elogiis & prædicatis dignæ eſſe haud poſſunt: hinc ne in ipſo vero ſenſu & notatione nominali & reali Naturæ Medicus aberret, neceſſe eſt, ut in hoc Scrutinio certitudinem aſſequatur, neque fluctuantibus & infirmis opinionibus ſe quaquaverſum abripi patiatur; qui enim in fundamentali quadam ſcientia ambigit aut errat, ille in reliquis demonſtrationibus ceſpitat ac infelices facit progreſſus: Subridet quidem ſciola quædam & nimis curioſa Philoſophia, ſibi tantum ſapiens, talia Naturæ prædicata ea-

dem-

demque cum lepido faſtu & affectata arrogantia Veterum adſcribit ignorantiæ: aſt in obſervationibus & notatu dignis effectibus veterum candor, fides, induſtria & attentio ſuperat ſane curioſa & ſpecioſa talia ſomnia & judicia; quare in arduis quibusdam phænomenis curioſa talia ingenia altiſonas ſuas meditationes deſerunt & in caſtra Naturæ confugiunt: id quod diſerte demonſtravit *D. D. Præſes in Progr. de Natura quatenus idolo & aſylo Ignorantiæ in Medicina:* Inter alia talia notatu digna & in Medicina adhuc multis abſcondita ac perverſis interpretationibus diverſisque oblocutionibus obnoxia prædicata de Natura illud occurrit, quod NATURA MORBORUM MEDICATRIX appelletur; quod adſertum in quantum verum, certum, evidens & rationi plus, quam alia explicatione conſentaneum eſt, præſenti Inaugurali diſſertatione demonſtrabimus: Cui propoſito ut Deus annuat, idque gratia ſua comitetur, eſt quod in primo acceſſu flagitamus.

§. I.

N*Aturam morborum medicatricem* eſſe, non modo *plurimi* profitentur *medici*, ſed ex illorum ore & teſtimonio plurimi *reliqui docti* & *indocti* confitentur: unde multæ aliæ formulæ *connexæ* innotuere, quæ *naturam*, utpote bonum corporis humani *Archiatrum* concelebrant; *quid* vero hoc teſtimonium inferat, neceſſe erit mox in *primo* acceſſu ſignificare & illuſtrare ne in titulo *obſcuritas* aut *ambiguitas* fluctuet: Quod *multi* homines ſine *medico* & *arti-*

artificiosa methodo *sanentur*, non modo ex *Hippocratis* effato & observatione constat, sed & variis occasionibus satis *perspicue* & *solide* demonstratum & confirmatum fuit: unde vero hæc *spontanea* sanatio *naturaliter* proveniat & *quænam* causa *læsum*, destructum & *ex parte violatum* corpus restituere & *redintegrare* possit, justa inquiritur sollicitudine; hæc itaque causa vocatur *Natura*, quæ quia morbum *subjugat*, expellit, Sanitatemque *restituit*, appellatur morborum *medicatrix*: hoc effato varia de eadem *implicite* prædicantur, quod videlicet causa existat vera & *realis*, neque imaginaria & supposita; quod *potestatem* habeat in *corpus* humanum, quod hujus statum *sanitatis* & integritatis agnoscat & *cognitum* habeat, quod *differentiam morbosi* status a *sano* statu intelligat, quod *viribus* prædita sit *congruis* mediis & efficacibus modis alterato & *læso* corpori subveniendi ac *opem* ferendi, quod *extraordinaria* methodo hanc *medelam* largiatur, morbum *avertat* & sanitatem restituat: singula hæc attributa agnoverunt *veteres* in natura, siquidem *naturalis*, plana, simplex, *vera* & sincera hæc est declaratio de natura, libera ab omni *præjudicio*, figmento & falso *supposito:* quemadmodum contra, cum *sobria* ratione *nunquam* congruit, quod corpus, *morbo* oppressum, adeoque *læsum*, morbosis aut a *morbi efficacia* provenientibus *motibus* & consecutionibus, *propriam* suam afflictionem ex & per se ita tractare & immutare queat, ut ex *accidenti* sanitas & restitutio inde proveniat; siquidem in *universa* rerum natura & in *nullis artefactis Parallelismus* occurrit, ubi perversus, alteratus & *læsus modus* & *motus* nihilominus tam *sæpe* & quotiescunque in *simili*

pro-

proceſſu contingit, *ſemper ſanitatem* conciliet, ubi ipſe ille proceſſus certum *ordinem* & ſucceſſum ſervat, qui *nulla* ratione ab efficacia *læſi corporis* derivari poteſt: in qua animadverſione etiam *æquo* judicio penſitandum eſt, an *refugium* illud *ſolidam* vim probandi contineat, quod Deus (contra reliquum *univerſalem* ordinem, dum *nullum ſimile* exemplum conſtat) humano corpori *hanc* facultatem largitus ſit, qua *læſiones ſuas* curare & reparare queat: neque etiam propterea *præcipitato* judicio concludendum eſt, quod, ſi natura, utpote *ſingularis* & a corpore *diſcreta* cauſa, morbis *mederi* queat, eadem *omnes* morbos in *omni* caſu curare debeat; quale judicium interdum reſonat, quando forte judex nullum *favorem* pro tali *natura* gerit, adeoque *plus* de eadem poſtulat, ac *altera corpori*, juxta hypotheſin, a *Deo* conceſſa facultas, præſtare *haud* poteſt: ne itaque *Naturæ* notio in nudo *ſono* & *otioſa* voce conſiſtat, magno ſtudio & poſthabito omni *præjudicio* perſpicua, rationali & *naturali* demonſtratione indicandum & confirmandum eſt, an *quædam* cauſa *hoc nomine* digna ſit & *de quanam* cauſa mereatur prædicari, quod ſit *talis medicatrix* Natura: quoniam itaque tractatio de *Natura*, valde *controverſa* eſt, ita præſentem disquiſitionem in *theſi* & *hypotheſi*, haud vero multum in antitheſi inſtituemus, ne filum transgrediamur, neve in nimis longum campum deſiliamus.

§. II.

Quod *Natura morbis medeatur*, plurimi conſentiunt, dum *attenti* obſervatores ab *otioſis ſpeculationibus*, infructuoſis *curioſitatibus*, pernicioſis *præjudiciis*, vanis *ſuppoſitionibus* & lepidis *aſſimilationibus* liberi, ex *innume-*

B *ris*

ris effectibus, hanc veritatem agnoſcunt, ita ut vix neceſſe ſit multa ſuffragia & *teſtimonia*, hanc veritatem concernentia, conquirere & proferre: ſuffecerit tamen aliqua notatu digna illorum propoſuiſſe: anteſignanus hujus obſervationis eſt *Hippocrates*, qui *Lib. VI. Epidem. Sect. 5. t. 1.* teſtatur, quod *Naturæ morborum* ſint *medici:* & *Lib. de arte §. 20. text. 1. 2. 3.* profitetur: *Natura corporum malum ſentiens, mederi magnopere geſtit, conſiderans tamen ne temeritate magis quam conſilio & ut facultate magis, quam violentia medeatur:* in quo loco naturam *ſentientem* & *conſiderantem*, (quæ de *corpore* hujusque affectionibus prædicari haud poſſunt,) intelligit: *§. 22. text. 1.* diſſerit: *natura ſtimulata & impulſa artis peritis, quæ facienda ſunt, demonſtrat: Lib. 1. de Diæta* loquitur: *ars medica ab eo quod moleſtum eſt liberat & id ex quo quis ægrotat auferendo, ſanitatem reddit; idem & natura per ſe facere novit:* Cum ejusmodi effato conſentit aliquo modo, quod *Thonerus Lib. 1. obſ. 19. p. 35.* confitetur, quod *natura aliquando operetur, quæ medicus ſibi arrogat:* ita etiam *Bartholinus Act. Haffn. Vol. 3. obſ. 1. p. 2.* judicat: *Natura quippe in junioribus vegeta, amoliri a ſe conatur, quicquid corpori vel inutile vel noxium. Galenus* generali quodam effatu inclaruit, quando *in Lib. num ars tuendæ ſanitatis ad medicinam ſpectet &c. cap. 26.* dicit: *natura in omnibus auxiliatur:* audiendus etiam eſt, *Langius in Miſcellan. curioſ. XXXIV. §. 5. p. 87. Venerandæ Medicinæ Parentibus, inter quos tanquam Anteſignanum laudamus Magnum Hippocratem, jam olim conſpectiſſimum fuit: Naturam eſſe ægritudinum gratioſam curatricem, quod ipſum ut certiſſimo ſtat talo (natura enim*

non

non cooperante Medicus cuncta incassum molitur & medicamina ut ut Heroicam virtutem obtinentia, frustranea sollicitudine, tam meditatur, quam porrigit) ita contrarium eodem certitudinis fundamento stabiliri posse non desperamus, eandem quoque naturam morborum existere effectricem (quod ultimum *D. D. Præses* fusius demonstravit, in *disp. de Morborum Salubritate*) & *§. 58.* repetit: *supra ædiximus bono fine Naturam morbos parere & acerrimam contra vitiosos humores luctam instituere, ut eosdem expugnare ac removere sic possit:* ex eadem cognitione *Sydenhamius Sect. 1. cap. 1.* exorditur: *Morbus, quantumlibet ejus causæ humano corpori adversentur, nihil aliud est quam naturæ conamen, materiæ morbificæ exterminationem in ægri salutem omni ope molientis:* Et quæ non elogia de hac natura *medicatrice* profert. *Casp. Rejes. Camp. Elys. juc. quæst. 92. n. 10. 11. quamvis hæ admirandæ prædictarum rerum a corpore expulsiones toties observatæ sint, merito tamen tantum naturæ artificium mirari decet, quo ipsa in illarum expulsione utitur: jure enim dicebat Hipp. in Lib. de Lege & de decenti ornatu: naturam quandoque mirabilia operari: Siquidem arcano operandi modo incredibilia sæpius exsequitur, dum in nostram utilitatem quod optimum est intendit, evigilat, ac nil non artificiose molitur & ex his, quæ fieri possunt semper meliora quærit, ut Lib. de cælo & 8. physic. text. 15. scribit Aristoteles* &c. quo cum aliquatenus consentit *Hæchstetterus* qui *decad. 8. cas. 7. p. 221.* scribit: *Multa sibi natura reservavit, quæ suos ministellos adhuc celavit*: hinc juxta *Galenum* Medici nominantur *Naturæ ministri: conf. Wedelii obs. in A. N. C. Dec. 2. an. 6. obs. 214.* quam inseruit suis *exercitationibus Philolog. Med.*

Dec. 5. exerc. 9. Seorſim vero *Smetius in Miſcellan. Lib. 7. ep. 1. 2.* & *Wedelius in Exercitat. Medico-Philologicis Decad. V. exercit. 10. Naturam Morborum medicam* deprædicant: huc ſpectat poſterioris authoris *diſp. de naturæ humanæ vi medica:* quare idem author in *loc. ante cit. p. 53.* dicit: *Medicus ubique Magiſtram hanc ſequitur, fert ſuppetias & juvat pro humani ingenii viribus: manet enim miniſter naturæ medicus etiam jacentis, non patronus, nec herus, ſecus ac Helmontio viſum eſt lib. ignot. hoſp. morb. t. 90.* quare *Naturam*, (præcipue ſi *legitime* functiones ſuas perficit) *in opere ſuo turbandam haud eſſe A. N. C. Dec. 3. an. 9. obſ. 65.* præcipiunt: & ſi de Natura *Slevogt in Progr. de Natura ſanitatis deſtructrice* differit, hoc prædicato *erroneas* ejus operationes *præcipue* reſpicit: quare merito cum *Schellhammero Naturæ Vindicias* amplectimur.

§. III.

Præter hæc teſtimonia multa alia *conſentientia* ſuffragia in medium proferre poſſemus; hinc infrunitæ *temeritatis* ſymbolum eſſet, ſi *ſingulorum* effata pro *fabulis* aut *præjudiciis* declarare velimus, qui tamen attento animo *effectus* & opera, quæ *naturæ* adſcribuntur, annotarunt, inſuperque perhibuerunt, quod eadem haud *fortuito*, neque a viribus *materiæ*, multo minus a *cauſa morbi* & *læſo* corpore, ſed potius ab *eminentiori* cauſa, quæ *natura* appellari meretur & ſuevit, dependeant; hinc *Galenus* & ex eodem *Sinibaldus Geneanthr. Lib. 1. tr. 3. c. 9. p. 75.* dicunt, quod *opus naturæ*, ſit *opus intelligentiæ:* quam ob rem *Bohnius in tr. de offic. Med. dupl. p. 249. naturam medicamentis non turbandam* eſſe ſuadet, quando dicit:

cit: *maneat regula illi, qui ſalutem ægrotantis cupit, ut ſine medicamentis æque eum commode ac cum iis, quæ evidentius movent atque alterant, curet; tum ut ſumptibus parcat, tum ne naturæ conatus interpellet eamque debilitet*: hinc *naturæ opera* prudenter obſervantes, præſervantur a *præjudiciis* & figmentis & prudenter diſcernere diſcunt, quid a *corpore*, quidve a *natura* proveniat: quare in *ſonticis* & *admirandis* operationibus, *naturæ optimus medicus*, natura *benigna, provida* &c. declaratur, quando *aliæ* cauſæ ad *celebrium* talium effectuum explicationem neque *quadrant*, neque ſufficiunt: id quod plenius demonſtravit *Dn. D. Præſes in Progr. de Natura, quatenus aſylo & idolo in Medicina:* ubi ſatis diſerte explicatum & confirmatum proſtat, quomodo acres & moroſi naturæ *adverſarii* ſæpe in ipſa *naturæ* caſtra confugiunt, ejusque *protectorium* quærunt: quæ ſingulæ circumſtantiæ *medicatricem* naturæ virtutem comprobare adjuvant: (*conf. Ballonius Epid. p. 175.* ubi *naturam ſæpe morborum medicum* commendat) ſiquidem multi *ſpontaneis* naturæ operationibus multum tribuunt, inſuperque ſollicite dehortantur, ne eædem *impediantur*; quo tendit effatum *Zac. Luſitani in Med. Princ. Hiſtor. Lib. 1. hiſtor. 64. p. 113. præſtat aliquando ſolam relinquere naturam, quam imprudenter eam adjuvare, ne dicam impedire ac perturbare*: Si itaque *Natura morbis medetur*, tunc actio hæc eſt *propter finem*, videlicet ſubjugandi *cauſam* morbi, tempeſtive *avertendi mortiferam* corruptionem & *reſtituendi* ſanitatem: actio vero *propter finem* eſt *rationalis* modificatio, aut *moralis* motuum directio, hinc *natura propter finem* agit, quod *Ariſtoteles Lib. 2. phyſ.* confeſſus eſt, (*conf. Sinibaldus l. c. Lib. 5. tr. 1. c. 2.*

 p. 581.

p.581.) insuperque *Lib.1. de cælo* elocutus, quod natura *rationaliter* operetur, unde *morborum* curationes, prout frequenter *spontaneæ* inclarescunt, haud ex *accidenti* contingunt, nam *quod per accidens fit, a natura haud est* dixit *Zacchias in quæst. medic. legal. lib.1. tit.2. qu.1.no.30.* qui itaque ejusmodi *solennia* documenta *naturæ* solerter annotant, non opus habent suppositis & fictionibus sed potius *Naturæ studium præservat a fictionibus, conf. Act. Berol. Decad.2. Vol.2. p.56.57.* Neque proinde talia *celebria* naturæ opera *occulta* esse possunt, sed multi liberali nutu *consentiunt*, Naturam esse morborum *medicatricem*, quid quod hanc *Hippocratis* observationem extollunt explicantque, in eo tantum *ambigunt differuntque*, quid per Naturam intelligere debeant, unde *diversi* ejus *significatus* eminent, ubi *judicio* in indaganda veritate opus est, an *prædicata*, *opera* & *encomia* congruant cum *subjecto*, an hæc vel alia causa possit agere *propter finem*, an possit causæ *morbificæ oppositas*, convenientes tamen, mutationes & operationes invenire & applicare, an *læsum* corpus *sanare* valeat: *in qua* meditatione *crinomenon* hæret, unde postea *vera* aut *falsa* adsertio dijudicanda sit.

§. IV.

Antequam vero *evidentibus* documentis demonstremus & *confirmemus*, quod Natura sit morborum medicatrix, necesse prius ducimus, ut *verum Naturæ* sensum indicemus & probemus *quænam* Natura sit, in corpore humano *vitalia* aliaque *corporis* emolumento *quadrantia* officia administrans: haud vero volupe est, diversos *alios naturæ* significatus refellere, siquidem quilibet sententiæ & cognitionis suæ *certus* sit, neque in rem *alienam* aut

lites

lites *inanes speciali* modo nos immiscere volumus: ***nostra*** tantum *præcipue* agere laborabimus, nostramque sententiam de Natura *demonstrabimus*, quam amplectatur, cui placuerit, cui vero *minus*, illi haud nostra *obtrudimus*; suffecerit *plurimorum* assensu in hac meditatione gaudere; in hac disquisitione mox reminiscimur *Joh. Rayi* sententiæ de *Natura*, qua in *tr. Gloria Dei*, *aut Sapientia Dei in operibus creationis*, tam *in Lib. 1. c. 7.* quam in multis locis per Naturam causam *intelligentem* certa corpora *moventem*, agnoscit & defendit, *conf.* etiam *Act. Er. Lips. An. 1692. Mens. Febr. p. 77.* ubi hæc Rayi sententia allegatur *vid. Sturmius in disp. de Naturæ agentis idolo cap. 2. §. 9.* Ita etiam *Anaxagoras animam fontem omnis motus* esse adseveravit: In *Concilio Lateranensi tertio*, *sessione octava* sub *Leone decimo*, & in *Viennensi* sub *Clemente Quinto*: *anima pro natura* declarata fuit: *Commentatores Conimbricenses in Lib. 2. Phys. Aristot. cap. 1. qv. 4. p. 268. 269.* dicunt *animam intellectualem* esse *naturam conf. Dn. D. Præsidis tr. de Anima Hominis, Brutorum & Plantarum*, nec non *Programmata de falso Sensu Medico Naturæ corporeæ Hippocratico* & *de Vero Sensu Medico Naturæ incorporeæ Hippocratico*: Spectant huc quadantenus verba *Slevogtii in diss. de natura solerte sanitatis conservatrice thes. 4. Natura corporis humani quicquid agit, illud ope partium fluidarum & solidarum earumque motu perficit; sed quoniam partes illæ saltim instrumenti vices gerunt, non commode mechanismus solus natura dicitur: desideratur enim hic semper aliquod principium, quod stupendæ illius machinæ ex multis organis compositæ, motus & operationes intendat, continuet & ad finem suum dirigat, quale si recesserimus ab anima, commi-*

nisci

nisci arduum videtur: commendamus etiam hoc loco scripta controversa de *Natura Schellhammeri*, *de Natura vindicata & vindicatæ vindictione*, nec non *Sturmii de Natura sibi incassum vindicata*: Quodsi etiam antiquissimorum *Philosophorum* & *Medicorum prædicata* Naturæ conciliaverimus, tunc facile judicare licet, quod eadem Natura juxta illorum sensum *dignius* subjectum, quam quidem *corpus* hujusque qualitates sunt, constituat; propterea tamen veneranda illa *antiquitas* non *ignorantiæ* & stupiditatis arguenda est, quia in titulo de *natura* non secundum *subtilem* & *curiosam* philosophiam senserat: quale judicium nimis *fastuosum*, portentosum, imo manifestum *præjudicium* esset: nam in multis casibus satis apertum est, quomodo summi naturæ *adversarii* nihilominus *similibus* encomiis naturam *concelebrent*, ac quidem *veteres* sueverant, dum naturam *benignam*, *providam*, *sapientem*, *ludentem* &c. &c. nominant; unde facile inclarescit, quam instabile, *contradictorium*, incertum & subinde fallax sæpe de natura judicium feratur: neque quidem eapropter *Hippocratis* effatum in *Lib. de Loc. in hom. ss. 1. text. 1.* quod *natura corporis principium sermonis in arte medica sit*, testatur quod natura *corporea*, aut *affectio* essentialis *corporis* sit, sed potius dicterium illud *tantum* infert, quod in arte medica *principale* studium versetur circa cognitionem *naturæ humanæ*, i. e. naturæ *commercium* suum cum *corpore*, quod inhabitat, tenentis; hinc multi medici quando *anthropologiam medicam* a *primordiis* tractare suscipiunt, illam aliquando titulo de *natura humana* exornare & designare solent.

§. V.

§. V.

Natura itaque vi ſuæ notationis *nominalis* etiam *realem* ſignificatum complectitur & nihil aliud denotat, quam cauſam ſ. principium *nativitatis*, aut generationis: quicquid itaque *naturali* generatione formatur & producitur, id in *ordine naturali* ab hoc principio originem ſuam capit, quod *natura* vocatur: quæ dum corpus e *primis* ſuis rudimentis producit, *formoſe* fabricat & affabre figurat & ſtruit, adeoque *digniorem* & nobiliorem talem actum perpetrat, ſane reliquum *inferiorem* actum *augmentationis*, *confirmationis*, *conſervationis* & *reparationis* adminiſtrare poteſt; adeo, ut quoad *ſingulas* has operationes hoc principium motus *Natura* appellari mereatur; hinc a plurimis medicis etiam *principium vitale* nuncupatur, a quo *originaliter* in proceſſu *naturali vita animalis*, ſive *naturalis* provenit: & hic etiam eſt *ordo a Deo* ſancitus & conſtitutus, dum videlicet *principium vitale* Creator, corpori e *pulvere de terra* facto *inſpiravit*, quod nominavit *animam* & ſic *factus eſt homo in animam viventem*. *Geneſ.* 2. *v.* 7. ab hac *anima* itaque corpus *vita naturali* inſtructum fuit; conf. *1 Cor. XV.* 4. 5. huc pertinet locus *parallelus* notatu dignus 4. *Eſdr. III.* 5. *Tu dediſti Adamo corpus mortuum*, (juxta alios *inanimum*, i. e. *nondum anima* præditum) *nam ipſum quoque figmentum manuum tuarum eſt*, *eique ſpiritum vitarum inſufflaſſes & factus eſt vivus coram te:* Ita cum Sacra Scriptura exacte congruit, quod ordine *primum* formatum fuerit *corpus*, quoad omnia requiſita perfectum, adeoque omnibus *inſtrumentalibus* qualitatibus præditum, quod tamen fuit *motu* adhuc & *vita* deſtitutum; *vita* vero *non corpori*, ſed *animæ*

primum attributa & ab hac *anima* dein corpus *vita naturali* instructum fuit: illa anima non fuit *materialis*, aut corporea, sed talis, cui etiam vita *spiritualis* tribui potuit: causæ vero *corporeæ* talis actus & processus *spiritualis* aut *incorporeus* adscribi haud potest, nam *illa* anima, de qua prædicatur *vita* corporis sive *animalis* aut *naturalis*, etiam *eadem* & non alia est, cui tribuitur vita *cælestis* ac *spiritualis*, quæ est *anima hominis rationalis*: quare illi qui principium vitale *corporeum*, aut de corporum *affectione* proxime participans, aut inde proveniens adstruunt, aperte *contra ordinem Dei* judicant & sui intellectus opiniones huic sancto ordini *præferunt*, quem propterea *violant*, nec in veritate ambulant: quare *Vinarienses* commentatores & cum illis *Tossanus* in locum *Genes. 2. v. 7.* commentantur, GOtt hat dem Menschen durch sein Einblasen, eine lebendige vernünfftige Seele gegeben, von welcher der Leib, der zuvor aus der Erden bereitet war, Leben, Odem, Regung und Bewegung empfangen: audiamus *B. Lutherum* in *Magnificat. Tom. I. Altenb. fol. 758. a. b.* Die Seel ist eben derselbe Geist nach der Natur (den er vorher das höchste und edelste Theil des Menschen genannt,) aber doch in einen andern Werck, nemlich in dem, als er den Leib lebendig macht, und durch ihn würcket, und wird oft in der Schrift vor das Leben genommen: Dann der Geist mag wohl ohne den Leib leben, aber der Leib lebet nicht ohne dem Geist. De hac anima rationali dicit: *B. Spenerus* **Evangel. Sonnt. Andacht.** *Part. 3.* **Oster-Dienstag** *p. 449.* Die Quelle des natürlichen Lebens ist die Seele p. 450. Das natürliche Leben ist eine Kraft des Menschen, welche von der Seele entspringt. *Domin. XV. Trinit. p. 614.* Der Leib muß von der Seele sein Leben und Bewegung empfangen. *conf.* **Epistol. Sonnt. And.** *domin. XV. Trinit. p. 183.* & porro **in der Lauterkeit des Evang. Christen-**

thums

thums *Tom. II. Festo Visit. Mariæ p. 329.* Der Geist mag ohne den Leib leben, aber der Leib lebt nicht ohne den Geist: *conf. Concion. Funebr. Pars. III. Conc. 9. p. 273. 274.* Die Seele erhält dem Menschen das Leben *Pars V. Conc. 1. p. 14.* Die Seele macht den Leib so lebendig, daß sie sein Leben ist. *conf. Pars XI. Conc. 2. p. 35.* Die Seele ist mit den Leib allzu genau verbunden. *Pars IV. Conc. XI. p. 275.* porro in Buß-Pred. *p. 301.* Der Mensch hat das natürliche Leben, da er sich wie andere Creaturen beweget, isset, trincket, wächset, höret, siehet u. d. thut, was wir auch bey den unvernünfftigen Vieh sehen: das ist ein Leben des Leibes, obs wohl in der Seelen ist. Et in multis variis locis: quibus testimoniis probamus etiam, quod hæc adsertio inter probatissimos & acutissimi judicii *Theologos* assensum suum inveniat.

§. VI.

Per hanc *naturam* itaque, quæ *humana* est, non aliam causam *moventem*, quam eandem hominis *animam immaterialem rationalem* intelligimus, siquidem in ordine *naturali* nulla alia causa *corpus* humanum *generare*, augmentare, *confirmare*, *conservare* & *sanare* potest, quam *talis* causa, quæ *ratione* prædita est, id quod in multis locis *D. D. Præses* ad superfluum demonstravit, *conf. ejus Physiologia cap. 1. de Natura, item tract. de Anima hominis &c. parte præcipue altera*, nec non in Schediasmatibus *de Energia Naturæ, de admirandis animæ præc. humanæ effectibus, de occultis animæ humanæ effectibus*, ut & *in dispp. de Sensu vitali, de Sensuum internorum usu in œconomia vitali;* Haud quidem animus nobis est, hoc loco multis *rationibus* hanc assertionem obfirmare; id solum demonstrabimus, quod *nulla alia* causa in hoc ordine naturali

morbis mederi queat, quam quæ *rationalis* eſt, ubi non *frivole* ſupponimus, aut tantum declamamus, *Deum ita voluiſſe* & conſtituiſſe, ſed indicabimus *hunc* eſſe, ſecundum *Dei nutum* & providentiam *ordinem*, ut *tales* operationes, *hæc* rationalis, & *non alia* irrationalis aut *materialis* cauſa, perficiat: etenim *quæcunque* cauſa corpus a *primis* rudimentis & *ſtaminibus* generat, illa idem corpus conſervat & ſæpiſſime curat, atqui *alia* quam *rationalis* cauſa corpus *non generat* &c. E. Quod enim illas oblocutiones concernit, ſi *anima* rationalis eſſet *natura*, non deberet *erronee* operari! quaſi vero anima humana adeo *perfecta* & *innocens* eſſet, ut *nunquam* erret; quæ contra in moralibus & *dignioribus* actibus *ſæpiſſime* aberrat; cur in vitalibus & *indignioribus* operationibus perperam ab *erroribus libera* deſideratur; item, *anima* de *rebus*, *partibus* & *negotiis*, quæ tanquam *natura* adminiſtrare debet, *non cogitat*, aut ſenſum *reflexivum* format, ergo natura eſſe *non* poteſt; quaſi vero anima omnia ſenſu *præfigurativo* ſibi concipere debeat, quæ operatur; dum in *moralibus* lepida & erronea eſſet concluſio, quemcunque actum anima *imaginativo* aut cogitativo ſenſu non concipit, illum eadem non perficit, atqui judicium de *grato* & *adverſo*, rationem *formalem* τȣ velle malum vel bonum, *formationem* idearum, præcipitatam propenſionem in malum, conſuetudinem in vitiis & delictis, *formalitatem* concupiſcentiæ carnis contra ſpiritum, ſubitaneam *pravarum* cogitationum & cupiditatum origmem &c. ſibi non præfigurat aut reflexivo actu concipit, ergo ſingulorum horum & multorum aliorum actuum cauſa *haud* eſſe deberet anima: *concluſio* eſt *erronea*, ergo etiam *præ-*

miſſæ

missæ infirmæ ſunt: idem ſentiendum eſt de illa ſimilis qualitatis objectione, ſi anima natura eſſet, in illius etiam *poteſtate* eſſet, ut *corpus* & *diverſas* illius partes pro *lubitu* & *voluntate* moveret, quod tamen eadem præſtare *haud* poteſt: quaſi vero *infallibilis* eſſet concluſio, quicquid anima in *uno* negotio valet, idem in *omnibus* efficere debet; aut *quæcunque vis* & facultas animæ ad *unum* & *alterum* officium ſpectat, illa ad *omnia* extendenda eſt: haud tamen placet ejusmodi *leviſſimi* momenti contradictiones & oblocutiones ex inſtituto infringere, quæ ſecundum *logicam* & *moralem* æſtimationem, ut & in *applicatione* ad actiones *humanas*, animæ alioquin competentes, vel ſponte vacillant & *infirmitatem* ſuam teſtantur; quare non multum *antitheſi*, quæ *extra* ſcopum noſtrum eſt, inhæremus, ſed *theſin* & *hypotheſin* tractamus; ex qua conſideratione vel *per ſe* aliæ opiniones obſcurantur & *enervantur*: interea *impudentiæ* & imprudentiæ character eſſet, ſi ab anima *plus* urgeamus, exigamus & poſtulemus, quam quidem *reſtrictæ* ejusdem facultates permittunt, v. g. ſi anima *morbis mederi* poteſt, ergo *omnibus morbis* & in *omnibus ſubjectis* mederi debet, quæ *infrunita* eſſet concluſio & poſtulatio, quam vero illi qui *ſobrie* philoſophantur ſubriſioni & deſpicatui habent.

§. VII.

Mederi morbis, eſt vel in *totum*, vel in *tantum cauſas* morborum *tollere* & *effectus* illarum *emendare*, iterumque *reparare*, quod per tales cauſas violatum fuit. Ad utrumque pertinet *cognitio cauſæ* & *methodi medendi*, ad quam *poſteriorem* pertinet apparatus *mediorum*, quibuscum

& causæ & effectui *satisfacere* convenit: hæc medicus nosse debet si *medicinam rationalem* exercere vult: si itaque Medicus *Naturæ* minister esse debet, si porro *artificialis* medendi methodus *rationalis* est, tunc sane *natura* & ejus *methodus sponte* curandi *non fortuitus*, confusus, *turbulentus*, tumultuarius & *irrationalis* esse potest: qui itaque *aliam* naturam agnoscunt & tamen medicinam *rationalem* urgent, illi evidentem *contradictionem* committunt: nam si medicina *rationalis* convenire debet, cum medicina *naturæ*, tunc per necessitatem *connexionis logicæ natura* & illius *medendi* methodus *rationalis* esse debet: aliter qui judicant, illi neque de *natura*, neque de *medicina rationali* distinctum & *sobrium* conceptum habere possunt: quod si etiam *therapiam* morborum *spontaneam* observemus, tunc illius methodus admodum *rationalis* est; *conf. D. D. Præsidis disp. de Therapiæ Spontaneæ observationis necessitate & utilitate in Medicina, de Motibus Naturæ Cynosura Medici, de Morborum Salubritate*: imprimis *Illustr. D. D. Stahlii dispp. de Avtocratia Naturæ*, quæ *fundamenti* instar conciliandа, nec non *de Febrium rationali ratione*; quamobrem iterum *conclusio firma* est, quod illius Therapiæ spontaneæ *nulla alia*, quam *rationalis* esse possit causa, qualis Natura morborum medicatrix existit: etenim si talis therapia *ita* comparata est, ut *multis* vicibus *sanitas* inde proveniat, si etiam illa methodus in *multis casibus una eademque* est, facile iterum liquet, quod consecutio sanitatis & *restitutionis* non sit *fortuita*, aut ex *perturbatis* motibus orta, sed quod *apprime* cum illa therapia *congruat*, quæ propterea ad hunc scopum obtinendum, a causa *nobiliori*, minime vero *materiali*, destinata & directa est: quando

itaque

itaque tales therapiæ ſpontaneæ *aliis* tribuuntur cauſis, tunc vel leviter *attendentibus* mox cauſarum *confuſiones*, corraſiones, complicationes, contortæ & coactæ commixtiones, imaginariæ *aſſimilationes*, lepidæ ſæpe applicationes innoteſcunt, quæ utplurimum cum *ſubjectis* ægrotantibus & *Hiſtoria* morborum *nihil* communionis habent, ſed *obtorto* collo in nonnullis circumſtantiis applicantur, ut arbitris, a *præjudiciis* liberis, facile frivolæ *fictiones*, falſæ *concluſiones*, irritæ *præſumtiones* & perverſæ *comparationes* in talibus aſſertis appareant, quæ dum ex *congerie* opinionum conſtant, ad corpus *humanum* peſſime *applicantur*, id quod in *ſpecialiori* proceſſu, quo natura morbis *medetur*, mox inclareſcit: obſtinatæ enim pervicaciæ & *duriſſimæ* cervicis character eſſet, adſertum illud defendere velle, quod *corpus*, aut quoad *fluidas*, aut quoad *ſolidas*, aut quoad *utraſque* partes, *læſum* tam *proportionatas* methodos, quibus in priſtinam *integritatem* reduci poteſt, vel *invenire*, vel *per ſe* exercere, vel *ex læſionis* ſtatu obtinere queat, qui *ſinguli* reſpectus *naturali* ratione & nexu a *læſionis* forma *alieniſſimi* ſunt; ut propterea *facultas medicatrix corpori nullo* rationali & naturali ſobrio fundamento & jure adſcribi queat, ni illum articulum *fidei* agnoſcere, aut rectius illi *aſylo*, omni demonſtratione vacuo & famelico, ſubſcribere malimus, *Deum* ita res & negotia diſpoſuiſſe & *conſtituiſſe*, ut *læſum* corpus ſe ipſum *propria* facultate ſanare poſſit; quod commentum non ſine *profanatione* nominis *Divini* obtrudimus, aut pro *veritate* agnoſcimus, tanto minus pro *ſapienti* ordinatione declaramus; ſiquidem *Deus* omnia *juſto ordine* diſponit, nec tantarum *confuſionum* author & protector eſt & eſſe poteſt.

§. VIII.

§. VIII.

Si morbi nonnulli a *nimia Sanguinis* copia aut *excitantur*, aut foventur & *ſuſtentantur*, tempeſtiva vero illius *depletione* ſpontanea aut *curantur*, aut *mitigantur*, id quod in obſervatione medica *frequenter* contingit, tunc hic actus ita *adæquatus* & proportionatus eſt, ut ſobria ratio *aliud conveniens* auxilium invenire haud queat, imprimis quando ejusmodi Hæmorrhagiæ juſto *tempore*, e congruo *loco*, debita *quantitate*, legitimo *modo* contingunt: ubi quæſtio merito movetur & proponitur decidenda, an ulla cauſa & qualitas *materialis hiſce* reſpectibus ſatisfacere queat: ſanguis enim ſua *quantitate* ſuoque *pondere* talem perruptionem haud *neceſſitat*, quoniam partes *continentes facilius* expandi & *dilatari*, quam *dilacerari* poſſunt, ſubinde etiam *disruptio facilius* in tenerrimis *internis*, quam *firmioribus extrinſecus* reſpicientibus & tendentibus vaſculis contingere poteſt, ut propterea *ſalutares* Hæmorrhagiæ *rariſſime* eveniant, ſi *fortuito* contingere deberent: quodſi vero ſine præjudicio *circumſtantias* attente & prudenter penſitemus, quæ in curationibus per *Hæmorrhagias* obtingunt, tunc nulla *ſolida* ratione, proceſſum illarum principali ſuo *directorio* corpori & materialibus cauſis imputare & adſcribere poſſumus: quid quod ex variis rationibus elucescit & confirmari poteſt, quod talis *copia* ſanguinis corpus magis *oneret* & *impediat*, quo *minus* talis *excretio* ſanguinis *ſalutaris* perfici queat, id quod variis rationibus *phyſicis*, *mechanicis*, *ſtaticis* & *hydraulicis* probare poſſemus: inde in *facto* & vi variarum obſervationum certum & verum eſt, quod interdum *magna* plethora, cauſa *imminutarum*, *retardatarum* & *perturbatarum* ſpontanearum,

Hæmor-

Hæmorrhagiarum evadat: interim aliquando per tot *difficultates* methodus & processus in morbis perrumpit, & quidem non nisi *virtute Naturæ*, hoc negotium *rationali* inventione & modificatione administrantis, quæ etiam secundum omnem *rationalem*, distinctum & sobrium conceptum, *prædictis* respectibus, in talibus Hæmorrhagiis observandis, magis satisfacere potest, quam ulla *alia* causa *naturalis*, de qua in demonstratione subministranda, non nisi *multa finguntur* & supponuntur, *pauca* vero *confirmantur* & solide probantur: exulant itaque in talibus demonstrationibus falsæ allegoriæ & *assimilationes*, quoniam *tertium comparationis* deficit; neque præstat dubias, ambiguas, aut falsas *suppositiones* pro *fundamentis*, aut *causis* genuinis obtrudere & arripere, qualis nævus in nostra demonstratione haud reperitur: nam *infallibiles* sunt veritates, quando dicimus *datur* anima rationalis, hæc in *corpore* potest & solet *movere* fibras *carneas* & *nerveas*, adeoque *musculos*, *tendines*, *ligamenta*, *ossa*, *vasa* &c. testimonio motuum *voluntariorum*, proinde etiam potest mediantibus *nonnullis* harum partium, movere *sanguinem*; sanguis vero sæpe *superfluus* & *molestus* est in corpore; hic *nimius* sanguis corpus *offendit*, ad *morbos disponit* in morbos *conjicit* & *sub* morbis *male* afficit; *evacuatur* vero interdum in *salutem* ægrotantium & quidem sub *respectibus* & qualitatibus plane *singularibus*, qui totus processus per *rationalem*, minusve coactam, sed *naturalem*, sobriam & liberam consequentiam *melius* animæ, quam *alteri* causæ, de qua plus *credere*, præsumere & fingere, quam *demonstrare* possum & debeo, adscribitur.

§. IX.

Quando *massa* sanguinis variis impuritatibus, *salinis*, *biliosis*, *ulcerationem* causantibus, *internis* nobilioribus partibus valde *infensis*, inquinata est, tunc sæpe illæ ab *intra extrorsum* in *cutem* transferuntur, in forma variarum *efflorescentiarum* & defœdationum *scabiosarum*, *purpuratarum*, *serpiginosarum*, *macularum*, *variolarum*, *morbillorum*, *petechiarum* &c. & *tali* modo sanguis defæcatur & *depuratur*: hæc itaque *perniciosa* materia posset *ulterius* in massa sanguinis fluctuare, donec hanc in *corruptionem* præcipitaret, sicut *intra* hanc *retrocedere* potest, aut ob magnam *debilitatem*, ob *perversos mores*, ob *animi* pathemata *intra* illam subsistere; unde in *massa* sanguinis & reliquo *corpore nulla* sana & solida ratio affulget, quæ hujus perniciosæ materiæ *depositionem* in *peripheriam* corporis *necessitet*: quod vero *prava* materia e partibus & regionibus, *facili* & *acceleratæ* corruptioni obnoxiis, in *ignobiliores* partes & regiones, quibus tam *facile* & *cito* noxam inferre *haud* potest, deducatur, processus sane est *rationalis* inventionis & modificationis, quem propterea *nulla* causa & qualitas *corporis*, sed *natura*, quatenus *anima rationalis* est, perficere debet & potest: quid quod ex *variis* rationibus demonstrari posset, quod ejusmodi inquinamenta *materialia* facilius in *intimiori* corporis regione delitescere queant; quoniam illico copiosa *supplementa* variarum *heterogenearum* materiarum obtinent, quibus *diutius* inhærere & sub hac mora partibus *tenerioribus* perniciem *citius* inferre possent, quod tamen sæpe non obtingit, dum ex *internis* impuritatum collectaneis, reliquæ *peregrinæ* inquinationes aliquo modo *separantur* & in

cor-

corporis *ſuperficiem* transferuntur: Si itaque ſub tanto diſcrimine & tali *viciſſitudine* rerum, nihilominus id contingit, quod in corporis *conſervationem* cedit, facile ſine præjudicio, ſed ſub *prudenti* rationis uſu judicare licet, quod *talis* proceſſus ſub *rationali* directorio conſiſtat: & quamvis *peripheria* corporis magis *aëris* acceſſui pateat, propterea tamen humores *pernicioſi* in eadem haud detineri debent, ut tales *efflorescentiæ* ibidem oriantur, quoniam in *ſanis* hominibus *vi* hujus rationis etiam *utiles* lymphatici humores ob *liberaliorem* aëris, præcipue *frigidi*, admiſſionem, ſtagnationem & ſtaſin valde *frequentem* & nocivam ſubire deberent, quod vero *rarius* contingit, ut propterea hæc & ſimilis ratio *formalem* præſentis evacuationis cauſam *minus* exhauriat: Et ſi in hac obſervatione annotamus *periodicas* tales excretiones, tunc neque *aëris* tempeſtates & injuriæ, neque *venti*-nervum affectus attingunt, quamvis *remotiores* & *extraneæ* tales cauſæ ad *augmentationem* hujuscemodi materiæ *impuræ*, imo etiam ſatis *ſæpe* per *phyſicam* relationem & *efficaciam* ad *difficilem ſalutaris* excretionis ſucceſſum diſponere queant ſoleantque; quo non obſtante, tali termino & *periodo* ejusmodi excretio *vegete* procedit; ſiquidem proinde in tales *excretorias* functiones major *ſenſibilitas* perſonarum, ut & *animi pathemata*, peculiares *conſuetudines*, rationes *hæreditariæ* diſpoſitionis, *imaginationis* vis, eximiam influentiam & *efficaciam* habent: quibus ſingulis circumſtantiis *judicioſe conciliatis*, facile ingeniis, a præjudiciis & verboſis lenociniis liberis veritas illa illuceſcit; quare in noſtra demonſtratione haud reperiuntur *refugia* & *aſyla* aut horrendæ *evagationes*, quibus modo hæc, modo alia

causa a baculo ad angulum concludens & mira inventione applicata peroratur, ut in fine deductionis facile patescat, cujus tota opinio toni sit.

§. X.

Quid natura in variis *aliis* evacuationibus, e *ventriculo* & *intestinis* procedentibus, efficiat, facile colligere licet, etenim vel *biliosa* saburra, vel *aliæ cruditates* & impuritates excernuntur; hæ excretiones si *legitime* & *tempestive* succedunt, *sanitatem* post se trahunt, si perturbantur, *incongrue* tractantur, aut *præmature* supprimuntur ad *funestum* eventum disponunt: *simile* quid judicandum est de *excretionibus* propinata *philtra* & *venena* excipientibus: nunc vero quæstio movetur, *quænam* causa evacuationes tales *effective* instituat, *dirigat*, perficiat: an *materia*, quæ excernitur, vim habeat *movendi* & tam *proportionate* ventriculum & intestina *motibus* instruendi, ut *salutaris* talis effectus consequatur, qualem *ratio sana meliorem* vix excogitare poterit, vel *leviter* attento animo innotescet: interea *sequentes* respectus facile ad *veram* conclusionem formandam, ansam suppeditabunt; videlicet *materia*, quæ excernitur, *corpori* humano *inimica* & infensa, aut *onerosa* aut *sensui adversa* existit, *propterea* excernitur; hæc materia *posset* etiam in *ventriculo* & intestinis *subsistere*, quamvis hasce partes oneret aut arroderet: quod vero *ea propter* ejiciatur, id *relationem* habet ad *causam*, quæ onus & irritamentum *sentit*; in *materiam* vero & seorsim in ventriculum & intestina *non cadit sensus*, formali scilicet ratione; præsupponitur itaque per *rationalem* nexum principium in hisce partibus *sentiens*, quod non *aliud* esse potest, quam *rationale* & quod per ejusmodi excretiones ad

finem

finem illum contendit, quo ab adversa tali materia ejusmodi partes *liberentur*, effectus corruptionis *tempestive avertatur*, adeoque pristina integritas & *sanitas* restituatur: hinc *effectus* & totus *processus* testatur de *causa rationali*, quoniam *materia* nociva aut *infensa* non potest juxta ordinem *naturalem salutaris* operationis *positiva* causa esse, ni iterum ad illud idolum & *asylum* τȣ *fortuiti* confugere malimus; quod vero cum *frequenti* tali obsertione & tota *methodo* hujus processus plane non congruit: quodsi etiam annotaverimus, quomodo *prava* talis materia in ventriculo & intestinis *detineri* queat, quando vel sponte *rigidi spasmi* in talibus partibus obtingunt, vel per remedia *opiata* & *adstringentia* motus *excretorii* cohibentur, ut postea illa materia *intrinsecus perniciosos* effectus exserat, tunc facile iterum judicare licet, quod *tempestiva* & *legitima* illius materiæ *excretio* sub *ejusmodi* circumstantiis non modo *salubris*, sed & a causa *rationali* inventa & ad *talem* finem *destinata* & administrata fuerit; hinc etiam in tales excretiones *animi pathemata* eximium jus habent, dum per *iracundiam incitantur* & augentur, per *terrorem* cohibentur, per *gaudium* mitigantur, quæ *nihil* quicquam cum talibus evacuationibus *communicent*, si hæ a causis *nude materialibus* provenirent; quemadmodum abstrusa & *confusa* illa est opinio & declamatio, quod anima suis *pathematibus* non nisi corpus *lædere*, motus *pervertere* & *turbare* queat, ubi ex præjudicio tantum *immoderatæ* & *erroneæ* animæ actiones *denigrantur*, *salutares* vero & proficuæ omni *odio* profligantur, quasi *mores* compositi, *placidi*, tranquilli, *animus desiderio* temperato, *gaudio*, *spe*, *confidentia*, *imaginatione* boni & grati in-

ſtructus, *nullum* jus *poſitivum* habeat in corpus humanum ad producendos *bonos* & *ſalutares* effectus! cum tamen *poſterior* æque eminens, *evidens* & frequens ſit obſervatio, ac prior; quando itaque non niſi *unam*, quæ *noſtro* captui *arridet*, admittere, *alteram* vero, quæ huic opinioni *contrariatur*, *rejicere* velimus, manifeſtum & craſſum eo ipſo *præjudicium* comitteremus.

§. XI.

Peculiarem porro *medicatricem* facultatem *Naturæ* teſtatur in *Inflammationis* proceſſu, quem aliquoties *ſola ſponte* perficit, ita ut *ars nihil* quicquam poteſtatis habeat ad inflammationem *formandam* & *efficiendam*, licet *excitanda* & eliciendam; interea ſatis ſæpe *artis miniſterium* in hoc negotio ſuccurrit, quando *impedimenta* removeri, aut *excedentes* commotiones *mitigari* debent: totus interim *inflammationis* actus *rationali* inventione & *directorio* nititur, quando *notabilis* ſanguinis copia in *ſtaſin* aut *ſtagnationem* delapſa eſt, in qua *ſibi* relicta vel *exareſcere* adeoque ulteriorem *progreſſum* humorum per eandem partem *ſufflaminare*, proinde varios *connexos pernicioſos* effectus cauſari; vel *putreſcere* adeoque aut *parti*, aut in ſuo nexu & ſucceſſu *toti* corpori mortem inferre deberet; ne tamen utrumque contingat vix *rationi convenientius* conſilium inveniri & adhiberi poteſt, quam ut ſanguis, *extra* motum ſuum *progreſſivum* conſtitutus, adeoque interceptus & *incarceratus*, denuo reſolvatur, aut *diſcutiatur*, adeoque novo *fluiditatis* motu afficiatur, aut ſi hoc impetrari non poteſt, *ita immutetur*, ne in lethiferam *corruptionem* delabatur; id quod fit, ſi *ab hac* ſubſiſtente ſanguinis quantitate, *illa materia* educitur & tempeſtive *ſeparatur*, quæ *corruptionis*

ptionis motum aſſumit & propagat; *reſidua* vero materia ſive *ſpontanea*, ſive *artificiali* evacuatione *removetur* & quod *reliquum* eſt, videlicet locus *apoſtematis* ſanatur & *conſolidatur*; quo proceſſu alia ſontica *damna avertuntur*: an itaque hiſce reſpectibus *ulla materialis* cauſa *ſua* virtute ſatisfacere queat, diſpiciat, qui a *præjudiciis* liber eſt: an pars nunc *læſa*, ſtaſi & ſtagnatione ſanguinis obſeſſa, adeoque in *motu* ſuo ordinario & *naturali* impedita, *ſingulos* motus & *modos ita* diſponere & inſtruere poſſit, ut *tales* inde effectus proveniant, qui *formæ* & *eſſentiæ* inflammationis quadrant & qui ſemper *tali ordine* & ſucceſſu impetrari debent, qualis ad *congruam* & *ſalutarem* inflammationis determinationem ſpectat, judicent, qui juſtas & *ſobrias* concluſiones amant, qui etiam figmenta & aſſimilationes, ſuppoſitiones & crinibus contractas adplicationes averſantur: an contra *talis* proceſſus *majori* jure & *ſaniori* ratione a cauſa *rationali* derivari & *ſine coacta* & perverſa concluſione demonſtrari queat, dijudicet iterum *æquus* arbiter: ubi iterum frivola & ridicula illa *oblocutio* nihil *valoris* continet, quaſi talem inflammationis proceſſum anima, neque *ſibi conſcia* aut cogitans, neque *volens* adminiſtret, proptereaque *plane non* exequatur; cum tamen per inſtantiam annotari queat, quomodo ex *animi pathematibus* cordis, pulmonnm, ventriculi, inteſtinorum, renum &c. motus *alterentur*, qui motus dum ab anima ſive *mediate*, ſive *immediate* proveniunt, *teſtimonium* perhibent, quod anima cor, pulmones, ventriculum, inteſtina, renes &c. ſine *prævia præfiguratione* & *voluntate*, movere poſſit, ſoleatque; unde facile inclareſcit, quod nihil obſit, quin *anima* rationalis, utpote *natura*, hujus

cele-

celebris actus, *principalis* cauſa exiſtat: nam ſub tali *viciſſitudine* rerum & circumſtantiarum, ubi *corpus*, tanquam pars *læſa* & ſubjectum *paſſionis*, conſiderari debet, vix ulla infucata, ſincera & ſobria ratione, excluſis *tormentis* ratiocinandi & concludendi & figmentis aſſimilandi, cauſæ *materiales*, qualescunque illæ fuerint, aut naturales, *nude corporeæ*, hujus Proceſſus *Inflammatorii inſtitutores* & moderatores eſſe, ſupponi & obtrudi poterunt.

§. XII.

Principale ſpecimen virtutis *medicatricis Naturæ Febres* conſtituunt, quæ *rationalem* ſuam rationem toto proceſſu teſtantur, ita ut Febris, ſi *legitimum* ſuum decurſum ſervare poteſt & ſolet, *ſanitatem* afferat & *mortiferum* exitum avertat: quo magis *ſonticus* vero hic eſt affectus, eo majorem attentionem meretur, ſi *ſpontaneo* ſuo ſucceſſu *ſanitatem* pediſſequam habet; ubi in genere *prudenti* æſtimatione diliberandum & judicandum, an ſub *ejusmodi* circumſtantiis, quales in *febribus*, *legitime* procedentibus, occurrunt, alia, *magis* rationali, methodo, æger *ſponte* convaleſcere poſſit & annon *totus proceſſus* febrilis, *rite* decurrens, *rationali* inventione, executione, proſecutione & determinatione nitatur: utplurimum enim *cauſa proxima* Febris valde *pernicioſa* & corpori ac ſanitati inimica eſt, qualis in *eminentiori* ſenſu in *malignis* Febribus exiſtit, ut propterea *durum* & *crudum* eſſet judicium, imo craſſum & manifeſtum *præjudicium*, a tam *infenſa* cauſa & corpore *valde* offenſo tam *ſalutarem*, *regularem*, *convenientem* & *rationalem* proceſſum derivare velle: hæc cauſa aut in *fluidis*, aut in *ſolidis* hæret

par-

partibus, quibus nunc *citiorem*, nunc *certiorem* vel *corruptionem* vel *aliam* noxam minatur; hæc cauſa *ita* comparata eſt, ut *ſingulæ* functiones, ad *hominem* ſpectantes, *alterationem* evidentem ſubeant, ſive *morales*, ſive *animales*, ſive *vitales*, ſive *naturales* fuerint: ſi itaque quædam *morbi* cauſa *totum* hominem, univerſam *œconomiam* vitalem, partes *fluidas* & *ſolidas* corporis afficit, tunc illa haud *bonorum* effectuum *origo* eſſe poteſt; hinc evenit, ut, ſi illa *ſui juris* eſt, aut *prædominium* gerit, neque proceſſu febrili *legitime* tractatur, aut febris *perturbatur*, undecunque hoc evenerit, mors *certiſſime naturali* ordine & *neceſſitate* conſequatur: hinc *quicquid* illa cauſa *efficit* ac producit, *phyſica* ſua & *demonſtrativa* efficacia ac virtute, id vitæ & ſanitati *officit*, quales effectus ſunt *corruptiones*, quæ ab illa cauſa provenientes, dehinc cauſam *mortis* conſtituunt, dum *antea* cauſa *morbi* ab hac mortis cauſa adhuc *aliquo modo* diſcreta fuit: ſi vero hæc *morbi* cauſa motu & *proceſſu febrili rite* & *opportune* tractatur, ſubjugatur & evacuatur, tunc *ſanitas* ſequitur; *ſine febre* tali vero illa cauſa haud præparatur & ſeparatur; *ipſa* etiam cauſa *ſua poteſtate* febrem non efficere & *formare*, neque etiam *dirigere* valet, quoniam *febrili huic* cauſæ eſt *oppoſita*; ergo per *rationalem* conſequentiam febris *non* eſt *effectus* cauſæ febrilis, ſed *alterius* principii, hujus cauſæ *præſentiam*, *ſedem*, *efficaciam*, *quantitatem*, *qualitatem*, *relationem* ad partes *fluidas* & *ſolidas*, capacitatem *citius* & *potentius*, *tardius* & *mitius* nocendi, *ſentientis*, *cognoſcentis*, *æſtimantis* & proportionata ac *convenienti* methodo eidem ſe *opponentis*, quale iterum *aliud* eſſe *haud* poteſt, quam *anima rationalis*, quæ propterea *Natura morborum medica-*

trix audit: Si itaque causa febris *materialis* per sanguinis *massam* dispersa est, tunc quidem quoad *efficaciam* suam in *genere* est *perniciosa*, quoad *essentiam* vero in *specie discrepat*, siquidem alia est in febribus putridis *benignis*, sic dictis, s. acutis continuis, alia in *malignis*, *petechiis*, *variolis*, *morbillis*, *purpura* &c. interim febris in genere in eo *convenit*, quo haec *perniciosa* materia justo *tempore*, *modo*, *loco*, *ordine* praeparetur, sequestretur, *ejiciatur*; qui actus non *confuse* procedunt, sed ita *exacte* se invicem excipiunt, ut nihil *praemature*, nihil *praepostere* in *legitimo* decursu contingat: hoc an *efficienter* ab *illa* causa proveniat, quae *praeparari* & *evacuari* debet, vix facile quisquam *supponere* poterit: an etiam ex illius *materiae* febrilis *efficacia* fluat, qua e *massa* sanguinis se despumet & convertat in *peripheriam* corporis & nunc *diaphoresibus*, nunc conjunctis *exanthematibus* & *efflorescentiis* se separet, cum tamen *retrocedere*, aut in *interioribus* regionibus subsistere, aut partes *internas nobiles* invadere & occupare queat, *haud* facile demonstrari poterit; nam nudus *calor febrilis*, non illius potestatis est, quo illa materia in *superficiem* corporis projiciatur, quoniam aliquoties materia in humoribus *permanet*, licet *calor* febrilis *praesens* sit & vicissim aliquando *incongrue* & symptomatice illa materia in *peripheriam* transit, quando calor *languescit*: Et sicut modo succinctis animadversionibus *impotentiam* demonstravimus, *aliunde originem* processus febrilis derivandi, ita tota *indoles* Febrium attentis & a praejudiciis ac figmentis liberis ingeniis indicabit, quod *causa* Febris efficiens *rationalis* esse debeat.

§. XII.

§. XII.

Quoniam etiam *Crisibus*, *debite* procedentibus, *solennes* & celebres curationes *spontoneæ* perficiuntur, ita merito inquirendum est, quænam *Critici* Processus causa sit *formans*, informans, *efficiens:* si vero juxta *Hollerium in Comm. Sect. 2. aph. 12. Crisis simpliciter dicta ad salutem intelligenda*, tunc justa iterum est quæstio, an causa illa morbi *materialis*, quæ *critico* actu proscribenda, tam *sonticum* processum formare queat, in quo motus cum suis *connexis* & subordinatis effectibus tam accurate & *proportionate* progrediuntur, ut *uno* tali eminenti *excretorio* simultaneo effectu *sanitas* impetretur; an porro illa causa materialis sub *morboso* corporis statu tam *exactam* rationem *temporis*, aut *dierum* servare queat: cur æque *quartus*, *septimus*, *undecimus*, *decimus quartus* &c. dies huic processui quadrent; an *tamdiu* materia ipsa in corpore ægri *moram* nectere seque *colligere* queat, cur non *maturius* motu & calore febrili *ejici* debeat; cur in crisi *perfecta* quoad successum omnia *congrua* & ordinata sint, licet materia *morbosa* ferme *tota* adhuc in corpore fluctuet, adeoque omnem suam vim *lædendi*, offendendi & perturbandi exserere *debeat* & quamvis illa *aliquo* modo in efficacia sua *perniciosa* emendata sit, tamen eadem nihilominus *adhuc* infensa & *nociva* est, quæ vel *maturius* excerni, vel *diutius* retineri potuit, ut ob *tales* respectus neque ipsa materia, neque sidera, neque alia causa, *communi* sensu dicta, *naturalis* crisin instituat & perficiat: quare potius ille actus *exquisite rationalis* directorii est, sicut vulgo in *Criticis* similibus operationibus multi *salutarem* & tacite *rationalem*, benignam, *providam* naturæ directionem concelebrant, qui

tamen, aſt non niſi evidenti contradictione *animam* rationalem *odio* proſequuntur & auſtero ac moroſo vultu eidem jus & prærogativam in *conſervando* ſuo corpore abnegant; qui proinde *neceſſitate* coacti, dum aliæ crepundiæ ad rhombum non quadrant, hoc *naturæ* protectorium anxie & enixe inquirunt: Quando porro perpendimus, quam *ſingulares* & *providæ excretiones* nonnunquam obtingunt, quibus graviſſimi *morbi* curantur & *mors* avertitur, tunc facile ejusdem *rationalis* naturæ vim *medicatricem* agnoſcere poſſumus, v. g. quando *cultri*, *nummi*, *aciculæ*, *vitra* &c. deglutita, iterumque *peculiari* modo & via excreta fuere, ubi facile judicare licet, quod *ejusmodi* proceſſus haud ab ulla *materiali* cauſa inſtituatur & dirigatur, ſed quod potius *ſingulares* inventiones, præcautiones *moderationes* & directiones in *tali* actu locum inveniant, quas alias exercitata & circumſpecta *ratio* vix excogitare & diſponere poteſt: ut propterea etiam in talibus proceſſibus ferme *omnes*, exceptis *moroſis* contradictoribus, naturæ *ſapientis* opus annotare ſoleant: quæ ſi talia officia *magni* momenti & *altioris* indaginis *inſoliti* plane modi, *rationalis* tamen inventionis in ſalutem hominis ad *avertendam* mortem inſtituere & perficere poteſt, quidni *leviores* & faciliores proceſſus pro *eodem* ſcopo adminiſtrare poterit, quales in *comparatione* illi ſunt, quorum hactenus aliqualem mentionem fecimus, quoniam & illi *non perverſi*, tumultuarii & inordinati, ſed exacte *proportionati* ſunt, prout videlicet ad *ſubjugandam* cauſam *morbi* & *mortis* quadrant, quales *neque ab illa* cauſa, neque a *læſo* corpore per ullam *ſanam* rationem deduci poſſunt, ni forte iterum ad illud *aſylum*, omni demonſtratione &

con-

confirmatione destitutum, confugere velimus, quasi Deus res ita ordinaverit, ut *tali* modo (prout videlicet crassum *præjudicium* & morosa repugnantia excogitavit & obtrusit) *efficienter* a causa *mala* & *offenso* corpore *bonus* effectus & eventus proveniat: cum tamen *nullibi*, neque in regno *naturæ*, neque *gratiæ similem* modum reperiamus; siquidem illud quod *malum* est, eo *quia* malum est, *nihil bonum* efficere potest: huc enim quadrat dicterium: *quod quis non habet, alteri non potest dare.*

§. XIII.

Promerentur porro attentam considerationem observationes in Praxi admodum *frequentes* Morborum *habitualium*, *periodicorum*, videlicet *annuorum*, *menstruorum*, nec non *hæreditariorum*, ex *imaginatione* ortorum &c. quorum *geneses* iterum non nisi obtorto collo a causis *materialibus* derivare licet, siquidem in tali explicatione præter nudas suppositiones & contradictiones nullus rationalis nexus & sana ac sobria vis probandi invenitur: & quoniam harum observationum *Illustr. Dn. D. Stahlius* & *Dn. D. Præses in dispp. de morbis habitualibus & periodicis, de hæreditaria dispositione ad diversos affectus, de valetudinariis imaginariis*, sufficientem mentionem injecerunt, ita vi illarum *firmissimarum* demonstrationum adserimus, quod etiam *talium* morborum *efficiens* causa *non alia*, quam *anima rationalis* sit, quæ etiam, quantum indole *morigera*, quieta, *tranquilla*, placidaque hisce morbis *medeatur* & *adjumento* sit, facile inclarescit; unde etiam uberrimis exemplis constat, quam *sæpe* morbi *sine* medicamentis, sed variis *moralibus* subsidiis curentur, velut *firma impressione*, *confidentia*, *oblivione*, *aversione*, *desi-*

derio &c. conf. Dn. D. Præsidis dispp. de Therapia morali, de Therapia imaginaria, de Phantasiæ usu, lusu & abusu in medicina: Si itaque anima rationalis *nihil* commercii cum *corporis* œconomia haberet, tunc etiam in variis *morbis* diversi illius *mores* & *affectus nihil* virtutis exsererent, *posterius* vero est *falsum*, ergo *vera* est adsertio, quod *anima* illa in vitæ *naturalis* directorio magnum *jus* & *robur* exerceat: quemadmodum vero ejusmodi exempla *non rara* sunt, ita in illorum dijudicatione haud famosum illud idolum τȣ̃ *fortuiti* tam frivole accusari debet, quoniam non modo *mens sana* in corpore *sano*, sed & *tranquillitas* animi in corpore *morboso positivam* utilitatem confert; *conf. Dn. D. Præsidis dispp. de Mente sana in corpore sano.* Si porro vel levi tantum attentione consideramus, quomodo causæ *morbificæ materiales* corpus afficere, nervos *premere, distendere, vellicare,* aut alia *adversa* qualitate afficere & *offendere* queant, ni in corpore aut nervosis partibus *offensiones* tales *percipiantur*, propter quas deinde motus illi & alterationes, quales in morbis *occurrunt*, aut hosce *constituunt*, suscipiuntur; illud vero quod in corpore *sentit* & *percipit*, non est obscura & fictitia *materialis anima sensitiva*, sed *rationalis* anima, quoniam *forma* sensationis & perceptionis in *rationali* objectorum, vel *extrinsecus*, vel *intrinsecus* obviorum & oblatorum, observatione consistit; quando itaque ex *communi* confessione conceditur, quod genus *nervosum* omnesque *partes* nervosæ valde sensibiles sint & quod vi hujus *sensibilitatis* varii motus *excitentur*, tunc *æquipollens* enunciatio est, quod *rationale* principium certa *specie* & certo *gradu offensionis* afficiatur, quam alterationem in & cum nervis percipit, adeoque

eoque huic offensioni certa *motus* specie & *modificatione* se *opponit*, siquidem illos motus, in corpore obvios, majori jure idem *rationale* principium, quod *offensionem* corporis *sentit*, administrat, quam *alia* & præcipue quidem *materialis* causa, quæ nihil quicquam commercii *positivi* habet, cum actu *offensionis*, *sensationis* & *oppositæ* actionis, quoniam materia *sibi* relicta & *in se* considerata neque *sentit*, neque se *opponit:* ob id nervi per *universum* corpus & in *omnes* partes sunt distributi, quo harum *integritati* & *conservationi* prospicere & invigilare queat natura, id quod plenius demonstravit *Dn. D. Præses in disp. de Sensu Vitali:* quemadmodum in altera *disp. de Sensuum internorum usu in œconomia vitali* ulterius & uberius confirmatum fuit, quod *Natura morborum medicatrix* non irrationalis, sed *rationalis* sit & *talis* etiam *absolute* esse debeat; imo quod *alia* causa *hoc* nomine maxime *indigna* existat: unde non ex una aut altera actione hæc veritas elucescit, sed in *plurimis* morbis observari potest, quod Natura sive in *spontanea* morborum sanatione, sive in *aliis* medicationibus, *artis* ministerio adjutis, *ratione* sive *integra*, sive *aberrante*, utatur.

§. XIV.

Ast qualis est *animæ* potentia in *Chirurgia?* sane *multa* & *crebra!* unde hic etiam quadrat quod *Langius Miscell. curios. 34. p. 87.* elocutus est: *natura non cooperante, medicus cuncta incassum molitur & medicamina, utut Heroicam virtutem obtinentia, frustranea sollicitudine tam meditatur, qua porrigit:* Quod anima ad *variorum* affectuum, forum *Chirurgicum* concernentium, *origines* contribuat, *multis* exemplis constat, quando ex animi *quibusdam*

pathe-

pathematibus, ut & ex *imaginatione*, *dolores*, *tumores*, *metastases*, *erysipelas*, *verrucæ*, *polypus*, *inflammationes* aliæ *superficiales*, *efflorescentiæ* cutaneæ, *serpiginosæ* defœdationes periodicæ, &c. oriuntur, ex quibus affectibus, nonnulli *ita cogniti* sunt, ut vel *plebs* intelligat, unde *aliquando* proveniant, siquidem in *detegenda* illorum causa, subito, iram, terrorem, timorem, imaginationem accusare scit, *conf. Hildanus Cent.5. obs.3. A.N.C. Dec.3. an.9. obs.202. Riedlinus Lin. Med. An.1. Mens. Nov. obs.27. p.405. Pechlinus Lib.3. obs.11.* siquidem historia medica *uberrimis* exemplis & testimoniis hanc observationem *confirmare* potest: quæ vero vicissim *animæ* sit *potentia* in talibus & aliis affectibus, ad *chirurgiam* spectantibus, facile liquet: *Omnis* inflammatio etiam *chirurgicis* directionibus subjecta, a *nulla alia* causa *formari* & in *salutem* ægri administrari potest, quam ab eadem *anima*, juxta *præcedentem* nostram demonstrationem; non quidem negamus, quod *remedia* quædam inflammationem *excitare* queant: quis vero ita insulsus fuerit, ut sibi aut aliis persuadeat, quod eadem inflammationem *efficiant* aut forment: neque ullum remedium præsentem *stasin* aut *stagnationem* per se resolvit & *discutit*, ni *motus* inflammatorii *intrinsecus*, ita *modificentur*, ut vel *mediantibus* illis remediis *discussio* perficiatur, quam *applicationem* remedii ad tam salutarem effectum, neque *causa*, neque *status* morbi, neque *pars*, morbo obsessa, præstat, sed potius talis causa, quæ *præsentes* respectus *rite* dirigere potest, qualis per *sanam* rationem, citra fictionem aut frivolam suppositionem, alia vix agnosci potest, quam *rationalis*: & quis *credulitate* tali anili & ridicula obsessus fuerit, ut adstruat, *remedia*, ab

extra

extra applicata, *apostema* producere, quæ tantum *remotum*, ſunt auxilium, quo ſuppuratio *intrinſecus* melius perfici queat, ſiquidem *emollientia immediate* ſanguinem, *progreſſu* ſuo deſtitutum, haud attingunt, adeoque eidem alterationem *illam* aut mutationem conciliare *haud* poſſunt, neque etiam *partes*, in quibus ille ſanguis ſubſiſtit, *ita* diſponunt, ut *tale* quid *per ſe* efficere queant: *Ulcerum* reſtitutio & conſolidatio, ad *Chirurgiam* ſpectat; hanc vero neque *unguentum*, neque *emplaſtrum*, ſive *balſamicum*, ſive *adſtringens* perficit: nam partem quandam *in ſtructura* & cohæſione ſua *læſam* iterum *conjungere*, non cadit in vim aut *medicamenti*, aut ipſius *læſæ* partis, quæ nunc in prædicamento *paſſionis* ſtat: quamvis enim *lympha* materia illa ſit, qua *mediante* concretio & *reparatio* adminiſtratur, tamen hæc *ſe ipſam haud* ita agglutinat, ut *congrua* inde *conſolidatio* proveniat, quoniam *æque facile* cum illa *perverſæ* & *confuſæ* generationes perfici, aut *corruptiones* invitari poſſunt: inde etiam eſt, cur in hominibus *torpidi*, lauguidi, abjecti & *enervati*, aut propter *ſenilem* ætatem *minus alacris* animi, tales *reparationes* & conſolidationes *ægrius*, *tardius* & *difficilius* contingant; quo valet effatum *Bartholini in Act. Haffn. Vol. 3. obſ. 1. p. 2. Natura quippe in junioribus vegeta, amoliri a ſe conatur, quicquid corpori vel inutile, vel noxium:* nam provocatio ad *impuriorem* lympham & *ſtrictiorem* fibrarum habitum, non exhaurit *proceſſum* concretionis, quoniam hi reſpectus tantum *inſtrumentales*, minime tamen *formales* ſunt: quare *inſtrumenta* talia ab *alia* cauſa, quæ *ſuperior* eſt, dirigi debent: & quem attentum atque a præjudiciis liberum obſervatorem

latet, quid *animi pathemata*, *perversi mores*, aut animus *tranquillus* in ejusmodi affectibus conferant:

§. XV.

Idem judicium valet de *Vulneribus* horumque cura, quorum *mundificatio* per *remedia* quidem *facilitatur*, ast non *absolvitur*, multo minus illorum *consolidatio* perficitur; unde *multa* vulnera *sponte* digeruntur & reparantur; *qualis* actus vero *haud* a parte *vulnerata*, adeoque in *materiali* sua dispositione læsa & ad usus consuetos *inepta* reddita, administrari potest; quam ob rem in tali necessitate requiritur, ut hanc restitutionem efficiat causa *læsionis gnara* & *convenientis* reparationis *capax*; quæ qualitates non cadunt in *remedia* & partem *affectam*: nam fibras *discissas* & a se invicem discedentes, aut distantes iterum conjungere & *conglutinare*, nulla perficit *materia*, quæ in vulneribus semper *liquida*, adeoque *sua* efficacia ad *concretionem* inducendam, *inepta* est: *Tumores*, humoribus oppletos, neque *remedia*, neque pars *affecta* dissolvunt; illa quidem *materiam* contentam, quæ antea *spissior* fuit, *quadantenus* colliquare adjuvant; quo vero illæ materiæ *resorbeantur* & tumor ille *depleatur*, peculiare *moderamen motus* requiritur; quando videlicet *receptacula* tumoris membranosa successive *constringuntur*, ut materia collecta *aliorsum* prematur & quando porro affluens & *alluens* sanguis illas materias successive excipit & in communem *progressum* totius massæ convertit: ita *successive* tumores tales, aliquando plane *sponte* evanescunt: tale directorium vero *motuum* neque *remediis*, neque aliis *materiæ* qualitatibus adscribi potest, unde per *sanam* rationem potius causæ *rationali* competit: *Excrescentiæ*

non

non raro per *imaginationem* curantur; hinc curæ *ſtrumarum* per *contactum*, curæ *verrucarum* aliorumque concrementorum per *ſimilia* experimenta *phantaſiam* excitantia & concernentia exercentur: qualia *multa* exempla attentis obſervatoribus cognita & probata ſunt: *conf. Kornmann. de mirac. mort. P. 5. c. 25. A. N. C. Dec. 2. an. 1. obſ. 11. an. 2. obſ. 141. Cent. 1. p. 199. app. Garmannus de mirac. mort. Lib. 2. tit. 6. ſ. 174. Riedlinus Lin. Med. An. 1. Menſ. Nov. obſ. 31. p. 410. Mizaldus Cent. 3. aphor. 65. Act. Erud. Lipſ. An. 1721. Menſ. Decembr. p. 532. Wedelii Phyſiol. ſect. 3. c. 27. p. 189. Rejes. Camp. Elyſ. qu. 24. ſ. 31. Guldenklee Caſ. medic. c. 6. caſ. 25.* Breßlauiſche Geſchicht 13. Verſ. *p. 323. conf. Dn. D. Præſidis diſp. de Phantaſiæ uſu, luſu & abuſu in medicina:* omiſſis multis aliis teſtimoniis, quæ ſingula ſuperant *negativam* hujus obſervationis ſententiam *Bidloo in exercit. anat. chirurg. decad. 1. exerc. 9. p. 115.* Et quod nam principium *oſſa diffracta* concreſcit & *confirmat*, niſi ipſa *hæc anima*, cum *læſa* pars inepta ſit, ſe ipſam reſtituere & potius in illa varia *damna* obtingant, quæ natura, *miniſtrante* etiam arte, avertit & *læſionem* ſanat, *callum* videlicet formando & fruſta *ſeparata* conglutinando, quæ concretio, quo magis *regulariter* ſuccedat, *artis* ſubſidio indiget; cum anima haud *abſolutam* poteſtatem habeat in ſuum *corpus*, ſed ipſi in *talibus* operationibus æque aliquo modo *ſubveniendum* ſit, ac in multis *aliis*, præcipue etiam *moralibus* negotiis & functionibus: hinc *impudentia* & imprudentia eſſet, ſi de anima urgere & *poſtulare* velimus, quo oſſa fracta ita conſolidet, *ſine ullo* ſubſidio, ut pars affecta *futuris uſibus* exacte reſpondeat & ſatisfaciat; quoniam utplurimum *curva* & inæqualia evaderent mem-

bra, ni justo positu & deligatione *ars naturæ* subveniret: ita etiam nulla *exfoliatio*, *spinarum* infixarum nulla remotio per *suppurationem*, nulla restitutio post *lithotomiam*, post *herniotomiam*, post *paracentesin*, nulla reparatio post variam *incisionem*, *exsectionem* & *amputationem*, nulla *obfirmatio* legitima partis, post *repositionem* &c. &c. contingeret, ni omnia hæc natura *rationalis* perficeret, ut adeo ars naturæ & natura arti *suppetias* ferat, aliquando vero *sola* natura *sine* artis concursu *medelam* afferat; de reliquo facile demonstrari posset, quod ejusmodi restitutiones, quæ in talibus, *artificiose* præstitis, negotiis adhuc necessariæ sunt, neque corpus *læsum*, neque *extraneum* remedium, (quod nullum *strictum* positivum jus in *corpus* habet, neque etiam *motus salutares* efficere & in læso corpore excitare potest,) præstare queant; ast quoniam hæc demonstratio ex *præcedentibus* facile inclarescit, ita ad eadem brevitati studentes provocamus: Exinde vero iterum illucescit, *quantam potentiam* habeat *anima rationalis* in *chirurgia*: imo facile liquet, quam *curta* & misera, imo *omni ope*, *consilio*, *fiducia*, *virtute*, *honore* & *spe* destituta esset *Chirurgia*, ni *hujus* processus *eadem* anima ad *salutarem* finem perduceret: Paucis multa diximus, quæ *sana* mens capere potest: *præjudiciis* enim non *nisi sua* sapiunt, quæ antiquas & toties *enervatas* oblocutiones semper ogganiunt.

§. XVI.

Quando itaque *causæ* morborum, in corpore obviæ, non otiosæ, sed *efficaces* & *physica* sua vi operosæ sunt, quæ *vario* modo *partes* corporis, quas occuparunt, *afficiunt*, nulla sane esset in partibus *reactio*, ni in iisdem *offensio*

ſenſio illata in *genere* percipiatur & deinde *ſeorſim* gradus illius alterationis *ſentiatur*, quoniam in corpus *inſenſile nulla* hoc reſpectu æſtimanda & dijudicanda, cadit læſio, ut eidem *medela* inveniatur, applicetur & *opponatur*, imo quoniam *ignoti nulla cupido* eſt; quamobrem alterationes, *cauſam* morbi excipientes, aut *ab hac* cauſa, aut ex parte *propter hanc* ſunt: loquimur vero *de illis* alterationibus, quæ ad ſanationem *ſpontaneam*, quæ *naturæ* adſcribitur, ſpectant & cum hac in *formali* reſpectu cohærent: ſi *a cauſa* morbi proveniunt, tunc abſolute in corpore *humano* neceſſe eſt, ut *partes*, quas afficiunt, ſint *ſenſibiles*, quod ſint *tales*, nullus dubitat, eapropter vero nulla *ſana* ratione affirmari poteſt, quod *ſenſatio* illa *materiæ propria* ſit facultas, ſed quod rectius a cauſa *rationali*, perceptionis capaci, dependeat; ſi itaque cauſa *morbi* afficit cauſam *Sentientem*, cui *intereſt*, quo corpus *ſalvum* & *ſanum* ſit, hinc *majori* jure, *ſolidiori* fundamento & *ſobria* magis ratione concluditur, quod illi motus, qui hanc offenſionem excipiunt & ad cauſæ morbificæ *ſubjugationem* & *eliminationem* tendunt, ab eadem cauſa *rationali* deducendi ſint, quia hæc a cauſa morbi in corpore, quod *in hoc* mundano ſyſtemate *ſine anima* rationali, nullius eminentis & *poſitivi* uſus eſt & *ſine quo* anima in *hoc* mundo parum valet, *moleſte* afficitur & ſi *cauſa* morbifica *nude phyſica* efficacia *corpus* illud afficeret, facile hoc ſimul *deſtrueret* & peſſundaret, unde per *ſanam* & *ſobriam* rationem huic *animæ intereſt*, quo *afflicto* ſuo corpori *contra imminens* damnum & *periculum* ſubveniat, quoniam *neque cauſa* morbi, neque corpus *afflictum* in tali *neceſſitate ſua* virtute *ſe* ſalvare & *curare* poteſt. Hanc virtu-

 tem

tem *medicatricem* anima hominis *non aliis* motibus perficit, quam *consuetis*, quibus secundum *ordinem Dei* a *prima creatione* corpus suum instruxit & in *ordinario* ac *naturali* statu illud conservat, aut præservat: siquidem *Vita* & *Sanitas* non nisi *processus medicus* est, quo *indies* variæ causæ *naturales*, ex *aëre*, *cibo* & *potu*, *motu* & *quiete* provenientes & *diverso* modo & gradu corpori *inimicæ*, ita tractantur, invertuntur, *præparantur*, sequestrantur & denique *evacuantur*, ut posthac corpori valde *fragili* & corruptibili nulla injuria aut *læsio* accidat, sed illud potius *sanum* & *integrum* persistat; sicut hoc thema hancque veritatem *Illustr. Dn. D. Stahlius in disp. de Therapia sani corporis* fusius & solidius pertractavit & confirmavit: quemadmodum itaque Natura in *ordinaria* œconomia vitali *motu tonico* fibrarum, *motu progressivo* humorum, organis *se-* & *excretoriis*, functionibus *depuratoriis*, heterogeneas & *impuras* materias *abstersoriis*, actualibus, *secretionibus*, congruis & sufficientibus *excretionibus*, convenienti *utilium* & necessariarum substantiarum retentione & ad *sanguificationem* & *nutritionem* applicatione corpori suo corruptibili tam exacta *modificatione* & directione succurrit, ut hoc per *multos* sæpe annos conservetur, quod tamen quoad *materiales* suas qualitates indies in *mortiferam* destructionem inclinat, ita eadem natura in *hoc* officio, morbos *sponte curante*, iisdem *motibus*, *organis* & *effectibus* utitur, modo pro causarum circumstantia *peculiari* & *extraordinaria*, etiam in morbis extraordinariæ, haud vero tumultuariæ & confusæ, illorum applicationes & *modificationes* observentur, quæ *illis respectibus* quadrant: unde jam quoad *fundamenta principaliora* inclare-

clarefcit, quod hæc *natura* non modo *falutarium* morborum fit effectrix (de qua confideratione actum fuit in *D. D. Præfidis difp. de Morborum falubritate)* fed & quod *pernicioforum* & communi fenfu dictorum, *morborum medicatrix* fit; id quod hoc themate jam fufficienter demonftravimus, infuperque noftram mentem de hac confideratione expofuimus, nemini illam *obtrudentes*, fed *æquum* judicium expectantes: paucis indicavimus quid *fanæ* rationi magis aut minus conveniat: directe aliorum opiniones invadere & refellere minime conftituimus, unde cum *Hieronymo Tom. I. opp. f. 6.* eloquimur: *nullum læfimus: nullius nomen noftra fcriptura defignatum eft; qui nobis irafci voluerit, prius ipfe de fe, quod talis fit, confitebitur:* addimus verba *Hevelii fub initium Lib. VII. Cometogr. p. 553. Si tu, Benigne Lector, vel alius quis, veriorem fententiam, per quam phænomena rectius & facilius explicari & enodari poffint mundo exponere volueris, id Tibi non folum integrum erit, fed iftam ipfemet, crede, fuo tempore ambabus amplectar manibus.* Quam ob rem præfentem arduam disquifitionem, cum devota gratiarum actione, divinæ bonitati præftita, quod hunc laborem almo fuo nutu & benedictione profequi voluerit, pio voto obfignamus, quo hæc tractatio in vinea Medica multam frugem ferat, ejusque utilitatem & veritatem femper in foro Medico falutaris, ut hactenus contigit, ita impofterum comitetur.

F I N I S.